

MAGYAR CSAPATOK AZ 1813. ÉVI DREZDAI CSATÁBAN.

(Első közlemény.)

A napoleoni korszak századik évfordulója már hosszabb ideje foglalkoztatja a nyilvánosságot. Mintha újból feléledt volna a nagy korzikai dicsősége, mintha még egyszer ünnepelné diadalait, legalább az emberek lelkében.

Az 1913. évvel a nagy császár volt ellenfeleire jutott az ünnepség sora. A baljóslatú 1813. esztendőben dőlt meg a francia világhuralom, hogy két évvel később utolsót lobbanva, végleg kialudjék.

A hadtörténelmi emlékek tetőpontját a lipcsei csata alkotta. A csatater németországi fekvése, valamint a német nagyságérzete, mely minden alkalmat megragad a megnyilatkozásra, az ünnepségek súlypontját Németországba helyezte. Bécsben is zászlót hajtottak a lipcsei csatában részt vett ezredek az akkori osztrák hadvezér, Schwarzenberg herceg lovasszobra előtt. Magyarországon a felszabadító hadjáratok emléke csak a német folyóiratok és újságok hasábjain szerepelt.

A felületes szemlélő ebből arra következtethetne, hogy az 1813. felszabadító hadjáratban Poroszországé volt a vezető szerep, hogy Ausztria csak másodsorban jött szóba s hogy *Magyarország* teljesen távol állott az eseményektől.

Mindez tévedés. A nélkül, hogy mások babérait akarnók csökkenteni, megállapíthatjuk, hogy 1813-ban Ausztria állásfoglalása volt a döntő, s hogy ennek az Ausztriának seregében harcoltak a *magyar* csapatok is. Megállapíthatjuk egyben azt is, hogy a lipcsei győzelem ünneplésénél szinte teljesen megfeledeztek annak előzményeiről, melyek a döntő csata számára előkészítették a talajt. Ezen előzmények között talán legfontosabb a *drezdai csata*, Napoleonnak ez a kiaknázatlan győzelme,

melyet a sors szeszélye már az osztrákok visszavonulása közepette, a francziák részleges vereségévé alakított. Mondhatjuk, hogy a drezdai csata volt a fordulópont a hadjárat sorsában. Ha Napoleonnak ez alkalommal sikerül döntő csapást mérni Schwarzenberg seregére, akkor a lipcei csatára, úgy a mint az később történt, nem kerül a sor.

A drezdai csata a mi szempontunkból még azért is érdekes, mert ez alkalommal a Napoleonnal szemben álló sereg legnagyobb része osztrák és *magyar* csapatokból állott s a főparancsnokság az osztrák hadvezér, Schwarzenberg herceg kezében nyugodott. Nem lesz tehát hálátlan feladat foglalkoznunk: egyrészt a drezdai csatával, annak közvetlen előzményeivel és következményeivel, másrészt a *magyar* csapatokat magába foglaló osztrák sereg állásfoglalásának jelentőségével és a résztvett *magyar* csapatok részletes szereplésével.

A csata előzményei.

A francziákra nézve oly szerencsétlenül végződött 1812. évi orosz hadjárat után érkezettnek látszott az idő, hogy a meggyengült napoleoni uralmat ledöntsék.

Poroszország volt az első, mely szövetekezett a Napoleont üldöző oroszokkal. A porosz segélyhadak, melyek York parancsnoksága alatt kénytelen-kelletlen kísérték a francia sereget Oroszországba, egyesültek az eddigi ellenféllel. Ehhez a szövetséghez csatlakozott nemsokára Svédország is.

Ausztria-Magyarország nem foglalt mindjárt határozott állást. Schwarzenberg herceg segélyhadteste az általános visszavonulás folyamán elhagyta ugyan a francia sereg maradványait, de nem csatlakozott az oroszokhoz, hanem Galicziába vonult vissza. A Habsburg monarchia ebben az időben a fegyveres semlegesség álláspontjára helyezkedett.

Időközben Napoleon a legnagyobb erélylyel dolgozott a francia hadsereg újjászervezésén. Fáradozásának meg is volt az eredménye, hogy az oroszországi hadjáratból megmentett 80—100,000 kiéhezett, lerongyolódott katona helyett, három hónap mulva, már megint majdnem 250,000 főnyi sereggel rendelkezett.

A Napoleonnal szemben alakított orosz-porosz szövetség tehát korántsem talált könnyü viszonyokra. Napoleon páratlan szervezőtalentumával szemben szertefoszlott a remény, hogy a francia császár hatalmát népfelkeléssel és portyázó különítményekkel lehessen legyőzni.¹

Viszont azonban Napoleon helyzete sem volt irigylésre méltó. Újonnan szervezett serege nem ütötte meg a korábbi hadjáratok győzelmes francia csapatainak mértékét.

Mindazonáltal a megkezdődő hadműveletek Napoleonnak kedveztek.

A katonai helyzet 1813 április végén nagy vonásokban a következő volt:

Napoleon 200,000 emberrel, két nagy oszlopban a Saale mögött állt, Lipsétől egy napi menetre nyugatra.

A szövetséges oroszok és poroszok Barclay és Blücher alatt körülbelül 120,000 emberrel Lipsénél s attól délre Pegaunál álltak. Szándékuk volt a Lipese felé előnyomuló Napoleont délről oldalba támadni.

Ez a szándék május 2-án Gross-Görschennél összeütközésre vezetett, melyben azonban Napoleon karolta át mindkét szárnyon a szövetségeseket; erre ezek egymásra neheztelve,² kelet felé visszavonultak és Bautzennél újból állást foglaltak. Május 21-én Napoleon itt ismét megtámadja és megveri a szövetségeseket.

E balsikerek után a koalíció már már meginog, a mikor segítségül jön Ausztria-Magyarország, felvonultatván seregét Csehországban. Az osztrák-magyar hadsereg ezen oldalállása oly veszélyes volt Napoleon kifáradt seregére nézve, hogy a császár ellenfeleinek fegyverszünetet ajánlott, a melyet a szövetségesek elfogadtak.

Ez a fegyverszünet magában véve is igen érdekes momentum s ismét kidomborítja azt a fontos, hogy úgy mondjam, döntő szerepet, mely ebben a hadjáratban Ausztria-Magyarországnak jutott. A fegyverszünetet ugyanis nemcsak katonai, de talán még inkább politikai okokból kötötték. Utóbbiak közt első helyen az osztrák-magyar monarchia állásfoglalása szerepelt.

¹ A. v. Horsetzky Kriegsgeschichtliche Übersicht der wichtigsten Feldzüge in Europa seit 1792. 6. Auflage. Wien, 1905. 250. l.

² U. o. 252., 253. l.

A katonai okok mindkét félnél ugyanazok voltak s röviden a hevenyében felállított hadseregek kimerültségében találhatók.¹ Az eddigi hadműveletek után mindkét sereg szükségét érezte annak, hogy pihenjen, hogy eddigi veszteségeit pótolja, erejét növelje, hiányos kiképzését és felszerelését kiegészítse. A szövetségesek részéről még hozzájárult az a körülmény is, hogy visszavonulásukban már az utolsó talpalatnyi porosz területen álltak, s hogy Napoleon még egy támadása nemcsak kiszorította volna őket porosz területről, hanem esetleg az eddigi francia győzelmeket végleg oetetőzve, véget vethetett volna a további hadjáratnak.

Ez utóbbi tényezők, melyek a fegyverszünetet a szövetségesek szempontjából előnyösnek mutatják, viszont csodálatosnak tüntetik fel, hogy Napoleon a fegyverszünetet nemcsak elfogadta, hanem hogy ő volt az, a ki azt felajánlotta.

Sok történetíró ezért hibáztatja is Napoleont. Pedig ismervé a viszonyokat, érthető a francia császár tette. Hadseregének fentemlített szomorú állapotán kívül katonailag befolyást gyakorolt elhatározására az osztrák-magyar haderő felvonulása Csehországban, ahonnan ez felettébb veszélyeztette összeköttetéseit, az Elba vonalát és Drezdát, mely utóbbi kettőre Napoleon nagy súlyt fektetett.

A fegyverszünet politikai hátterében — mint említettem — Ausztria-Magyarország állott, azonban a két ellenfélnél homlok-egyenest ellenkező jelentőséggel. A szövetségesek Ausztria csatlakozását remélték elérni a fegyverszünet alatt, s ennek megkötésénél közrejátszott az is, hogy a szövetségesek ily módon akartak időt szerezni Ausztriának² hadi készülődési befejezésére. Az előbbi gondolatmenet szerint megint csodálkozhatunk azon, hogy miért adta meg Napoleon ellenfeleinek — melyek közé méltán sorolhatta a felette gyanusan viselkedő Ausztria-Magyarországot is — a fegyverkezésre szükséges időt? A magyarázatot megadja Napoleon egy levele, melyet június 2-án írt³ Jenő alkirálynak, s a melyben nyíltan kifejti, hogy Ausztria

¹ U. o. 252. l.

² *Friederich* Geschichte der Befreiungskriege 1813—1815. I. Band: Geschichte des Herbstfeldzuges 1813. Berlin, 1903. 3. l.

³ *Friederich* i. m. I. k. 7. l.

készülődése miatt állott meg diadalmas útjában és hogy három seregének kell lennie, Laibachnál, a Regnitz folyónál s Pirná-nál, hogy Ausztriával sikeresen szembeszállhasson. A császár tehát jelenleg nem érezte magát elég erősnek arra, hogy felvehesse a harczot a monarchiával is. A fegyverszünet ideje alatt akarta felállítani az említett három sereget. Napoleon persze tudatában volt annak, hogy a fegyverszünetet ellenfelei ép úgy felhasználják majd, mint ő; de mégis kevesebbre becsülte a szervezés alatt lévő porosz nemzeti ellenállást, nem hitte, hogy annak már csak rövid időre van szüksége, hogy mint hatalmas tényező felléphessen.¹ Ezzel szemben túlbecsülte Ausztriát, melynek harci készülségét előrehaladotabbnak vélte, mint a milyen az tényleg volt. Ha módjában lett volna, hogy ezeket a viszonyokat is helyesen áttekintse, talán nem köt fegyverszünetet.

S a monarchia? Mi indította arra, hogy habozzék, hogy békeközvetítésekre szorítkozzék, a helyett, hogy mindjárt állást foglalt volna régi ellenfelével szemben, melynek 1812-ben csak a viszonyok kényszere alatt volt szövetségese és inkább névleg, mint valóban fegyvertársa? Metternich herceget ebben két ok vezérelte. Egyrészt Ausztria és Magyarország még nagyon sínylették az eddigi Napoleon ellen folytatott hadjáratok következményeit, s ezért kényszerítő szükség nélkül nem akart újabb háborúba keveredni, melyre még nem is volt elkészülve. Másrészt remélte, hogy saját érdekeit, azaz a napoleoni háborúk előtti nagyhatalmi állását, békés úton is visszaszerezheti. Ugyanis annyira nyilvánvaló volt Ausztria-Magyarország állásfoglalásának döntő jelentősége, hogy méltán számíthatott az általa közvetítendő békében mindkét fél előzékenységére. Tényleg már eddig is mindent elkövetett a két küzdő fél, hogy a monarchia állásfoglalását a maga javára befolyásolja.

Az 1813. tavaszi hadjárat minden kétségen felül beigazolta, hogy Orosz- és Poroszország ereje nem elegendő Napoleon legyőzésére. Szövetségeseket szerezni pedig nehéz volt. A rajnai szövetség, dynastiái révén, túlságosan Napoleon befolyása alatt állott; Anglia Spanyolországban és Amerikában volt elfoglalva s így

¹ U. o. 5. l.

csak pénzbeli segítséget nyújthatott. Csak Svédország szövetségét sikerült megszerezni s ezt is csak azon az áron, hogy Dániát Napoleon karjaiba kergették. Csak Ausztria-Magyarország csatlakozása segíthette diadalra a szövetségesek ügyét. A szövetségesek meg is tettek minden tőlük telhetőt ennek érdekében. Nemcsak kedvező ajánlatokat tettek a monarchiának, hanem a bautzeni vereség után is, mellőzve a katonai szempontokat, az osztrák határ felé vonultak vissza, hogy ezáltal is megkönnyítsék Ausztria-Magyarország elhatározását a csatlakozásra.

Napoleon, bár szintén igyekezett Ausztria-Magyarország további szövetségét a maga számára biztosítani, inkább a már említett három sereg közvetett fenyegetésével akarta meggátolni Ausztria-Magyarország csatlakozását a szövetségesekhez; határozottan kevésbé előzékeny volt Béccsel szemben, mint a szövetségesekkel. Napoleon egy lépéssel sem akart meghátrálni, nehogy az első lépést több kövesse, míg végül visszakerül a Tuillériákba, honnan a francia nép őt fogja kiűzni.¹ Ezért nem volt hajlandó a monarchia javára bármely hódításáról is lemondani.

Természetes, hogy ez az irány Ausztria-Magyarországot a koalíció karjaiba vezette. A fegyverszünet alatti béketárgyalások tényleg eredménytelenül is végződtek s Ausztria-Magyarország aug. 12-én hadat üzent a francziáknak.

Ha ezek után összefoglaljuk a monarchia katonai és politikai jelentőségét, akkor a következőket állapíthatjuk meg:

1. Az osztrák sereg felvonulása Csehországban megállította Napoleon előnyomulását s ezáltal talán megóvta a szövetségeseket egy újabb, esetleg döntő vereségtől.

2. Napoleon fegyverszünetet ajánlott, hogy felkészülhessen Ausztria-Magyarország ellen s ezáltal megadta a szövetségeseknek a szükséges időt hadseregeik rendbehozatalára és erősítésére.

3. Ausztria-Magyarország hadüzenete a szövetségesek javára billentette a katonai mérleget, egyben saját seregét téve meg abban a legjelentősebb tényezővé (lásd később).²

¹ *Friederich* i. m. I. k. 34. l.

² (*Geschichte der Kämpfe Österreichs.*) *Kriege unter der Regierung*

4. Ausztria-Magyarország politikai súlyát bizonyítja — bár az eseményekre gyakorlati befolyás nélkül — az a tény is, hogy kedvéért a küzdő felek belementek annak a békének tárgyalásába, melyet nem akartak oly feltételek alapján, mely érdekeiknek nem felelt meg.¹

Általános jellemzés. Haderők.

I. Szövetségesek.

a) *Osztrák és magyar csapatok.*²

Az 1813. évi osztrák hadsereg mozgósítása úgyszólván a hadsereg új felállításának felelt meg,³ még pedig súlyos viszonyok között.

Az eddigi napoleoni háborúk rendkívül megviselték Ausztria és Magyarország anyagi helyzetét. Különösen súlyos csapást mértek a schönbrunni béke feltételei, melyek nagy hadi kárpótlást róttak a Habsburgok országaira, melyeknek majd egyharmada ezenfelül idegen kézre is került.

Ilyen viszonyok között az államháztartásban a legmesszebbmenő takarékosagra volt szükség, melyet első sorban a hadsereg sinylett meg.⁴ A csapattestek osztályai és alosztályai az eddigi szervezet kétharmadára, sőt felére szállítottak le; ezenfelül még a létszámot is csökkentették. Az osztrák (német) gyalogezredek 3. zászlóalja csak keretben állott fenn; a száza-

des Kaisers Franz. Befreiungskrieg 1813 und 1814. Einzeldarstellungen der entscheidenden Kriegsereignisse. III. Band: Feldzug von Dresden. Wien, 1913. Von *Edmund Glaise von Horstenau*. 36. l.

¹ Az osztrák hadüzenet életbevágó jelentőségét bizonyítja, hogy az — Gersdorf százsz altb. szerint — Napoleont még sohasem látott izgalomba hozta (U. o. 45. l.). Egyik marsallja, St. Cyr, a monarchia hadüzenetét a legnagyobb szerencsétlenségnek mondta Franciaországra nézve.

² *Friederich* i. m. I. k. 51—57. l.

³ *E. G. von Horstenau* i. m. 11. l.

⁴ Az osztrák hadsereg állapotára nézve felette érdekes adatokat foglal össze a *von W. Wlaschütz*: (Geschichte der Kämpfe Österreichs.) Kriege unter der Regierung des Kaisers Franz. *Befreiungskrieg 1813. und 1814. II. Band: Österreichs entscheidendes Machtaufgebot 1813.* című mű. Wien, 1913.

dok létszáma csak 50 fő volt. Kivételt alkottak ez alól a *magyar* ezredek, melyek az akkori alkotmány értelmében egyszer besorozott ujoncaikat békében sem bocsátották el s így teljes három zászlóaljjal és századonkint 120 emberrel rendelkeztek. Hasonló okból a *huszárezredek* (könnyű lovasság) az előbbi nyolcz századukból megtartottak hatot, míg a nehéz lovasezredek hat századát négyre szállították le. Ebben leli magyarázatát az a jelenség is, hogy az 1812. évben Napoleon segítségére bocsájtott hadtest majdnem kizárólag magyar csapatokból állott.¹ Ezt a hadtestet, — mely az orosz hadjáratban meglehetősen veszteségeket is szenvedett — valamint az ugyancsak 1812-ben Reuss herczeg parancsnoksága alatt felállított tartalékhadtestet mozgósították 1813. év elején, habár nem is hadilétszámon. Összes állományuk 53 zászlóaljat és 86 lovasszázadot (kb. 60,000 gyalogost s 12,000 lovast) tett ki,² melynek *fele magyar* volt a fentiek szerint. Ez a haderő állott rendelkezésre első sorban Napoleon ellen. Természetesen nem volt elegendő, és pedig nemcsak azért, mert Napoleon várakozáson felül erős sereggel lépett fel Németországban, hanem azért is, mert a monarchiának déli határán Olaszország s a Duna mentén Bajorország ellen is védekeznie kellett. Ezért fokozatosan további csapatokat mozgósítottak. Nevezetesen mindenekelőtt hadi létszámra emelték a Schwarzenberg és Reuss hadtesteket, a *magyar* ezredek ujonczok hijján, a német századok létszámára, századonkint 160 főre.³ Szervezték a «csehországi megfigyelő hadtestet» 22 zászlóaljjal és 34 lovasszázaddal. Ezt később megerősítették további 14 zászlóaljjal és négy lovasszázaddal. Ezenkívül két tartalékhadtestet is alakítottak összesen 74 zászlóaljjal és 84 lovasszázaddal. Újból felállították a csapattestek feloszlott vagy csak kereten álló osztályait és alosztályait. Végül Ausztriában megalakították a népfelkelő zászlóaljakat.

A csehországi helyőrségek és várvédő csapatok beszámítá-

¹ *Pilch Jenő*: Magyar csapatok az 1812. hadjáratban. Hadtört. Közl. 1913. 1. füzetének 1. és 9—11. l.

² *Friederich* i. m. I. k. 53. l.

³ U. o.

sával Ausztria-Magyarország mindössze 220,000 embert állított sákra.¹

A mozgósítás keresztülvitele azonban pénz és anyag hiányában nagy nehézségekbe ütközött. A felszerelésből a szó szoros értelmében a legszükségesebb dolgok hiányoztak. Főleg czipők és köpönyegek hiánya miatt később sokat szenvedtek a katonák.² Így pl. Schwarzenberg herczeg aug. 11-én jelenti Bellegard tábornagynak, a haditanács elnökének, hogy «nagymennyiségű tölténytáska hiányzik, hasonlóképen néhány gyalogezrednél a legénység egy része nadrág nélkül vonult ki.»³

A hiányok pótlása nagy nehézséggel járt. A csekély békekészletek mihamar elfogytak, részben czéljuknak meg nem felelően használtattak fel.⁴ Bevásárlásra hiányzott a pénz, a katonai gyárakból és műhelyekből a takarékoság korszakában elbocsátották a munkásokat.⁵

Végre új papírpénz kiadásával és angol pénzsegélyvel⁶ sikerült a legsürgősebb szükségletek anyagi fedezetét előteremteni.

A mozgósított osztrák hadsereg harczi értékét abban összegezhethetjük, hogy legjobbak voltak azok a csapatok, melyek az 1812. hadjáratot végigharczolták.⁷ A mint már említettem ezek legnagyobbbrészt *magyar* csapatok voltak.

Nagyban és egészben a hadsereg egyharmada csupán 2—3 havi képzésben részesült, a melyet azonban a felvonulás hosszú menetei alatt is gyakoroltatni lehetett. A csapatok harczkedve tulajdonképen csak az ellenségeskedések megkezdésével ébredt fel, mert csak a fegyverszünet utolsó napjaiban tudták meg, hogy ki ellen szálltak táborba.⁸

¹ U. o. I. k. 55. l.

² U. o. 56. l.

³ *E. G. von Horstenau* i. m. 12. l.

⁴ *Auer altbgy.* aug. 13. jelentése szerint a katonai köpenyszövetből Sax törzsrósvos a betegek számára takarókat csináltatott; sok katonacsaládhoz tartozó nő is katonaköpenyben jár, míg a katonák fáznak (Lásd *E. G. von Horstenau* i. m. 12. l.).

⁵ *Friederich* i. m. I. k. 53. l.

⁶ U. o.

⁷ *Friedrich Freiherr von Bianchi Duca di Casalanza* k. k. österreichischer Feldmarschalllieutenant. Wien, 1857. című mű. 343. l.

⁸ *Friederich* i. m. I. k. 57. l.

Vessünk most már egy pillantást az osztrák és magyar csapatok 1813. évi fegyvertársaira is.

b) *Poroszok.*

A porosz hadsereg¹ háromnegyed része új alakulásokból állott. A hadsereg törzsét körülbelül 60,000 főnyi, teljesértékű, hadviselt, tényleges állományú csapatok alkották.

Az új alakulások felállítását részben a «Krümpersystem»² segítségével készítették elő. E tartalékezredek rövid idő múlva igen jól megfeleleltek. A 100,000 főnyi népfelkelés (Landwehr) azonban csak ott állotta meg a sarat, a hol sem nagy meg-eröltetések, sem rögtöni vereségek nem hatottak bomlasztólag a fiatal csapatra.

Ezenkívül önkéntes vadász- és egyéb szabadcsapatok is alakultak. Előbbiek a porosz intelligenciát egyesítették magukban s minden tekintetben kiváltak. Tagjai nagyrészt később tisztekké lettek. A szabadcsapatok összeállítása sok kívánni valót hagyott hátra; nagy jelentőségre nem vergődtek.

A hadsereg nagy lelkesedéssel indult a «fölszabadító» hadjáratba, daczára annak, hogy az elszegényedett Poroszország még kevésbé tudta hadseregét felfegyverezni és felruházni, mint Ausztria-Magyarország.

A mozgósított porosz haderők teljes létszáma 270,000 fő volt.

c) *Oroszok.*

Az oroszok az 1813. hadjáratban kerek 300,000 emberrel vettek részt.

A hadsereg állománya a hosszú menetek és az 1813. évi tavaszi hadjárat alatt nagyon megfogyott. A pótlás az anyaország nagy távolsága miatt nehézségekkel járt. A mi azonban a fáradságos és hosszú menetelések után elérte a hadsereget, az kellőképen meg is edződött.

A felszerelés és fegyverzet kifogástalan volt.

Az akkori orosz hadsereget, mint európai haderőt, még

¹ U. o. 38—48. l.

² Bizonyos ideig kiképzett emberek tartalékba helyezése, s pótlása ujjonczokkal stb. körülbelül a mi jelenlegi rendszerünknek megfelelően.

fiatalnak mondhatjuk. Szervezete, kiképzése, magatartása, nevezetesen pedig óriási málvonata bizonyos ázsiai jelleget viselt magán.

d) *Egyéb szükséges csapatok.*

A koalíció haderejét még körülbelül 40,000 főnyi svéd, anglo-német és mecklenburgi csapat erősítette, melyek azonban a drezdai hadjáratban nem szerepeltek.

Végül lássuk a francia csapatokat.

II. Francziák.

Az 1813. évi francia hadsereg megalakításához Napoleon körülbelül 100,000 régi, teljesértékű tiszttel, altiszttel és katonával rendelkezett, kiket részben Oroszországból mentett meg, részben pedig az anyaország gyenge póttesteitől, a tengerészalakulásoktól, valamint a spanyolországi francia seregtől vont el. Ez a 100,000 ember alkotta az új alakulások törzsét. Ezek kiegészítésére felhasznált körülbelül 80,000 nemzetőrt és besorozott 570,000 ujonczot.¹

Napoleon szövetségeseinek, azaz Bajorországnak, Szászországnak, Dániának, a rajnai szövetségnek csapatai, valamint a lengyel csapatok szintén körülbelül 100,000 embert tettek ki.

Mindenestől együtt Napoleon haderejét 1813-ban a német hadszíntéren 700,000 főre tehetjük. Ebbe azonban beleszámítottuk a megszálló csapatokat, várőrségeket, betegeket,² néhány még szervezés alatt álló seregettestet, útban lévő erősítéseket s a szövetséges csapatokat, melyek nem álltak korlátlanul rendelkezésre, sőt később el is pártoltak.

A francia hadsereg minősége — mint már említettem — meg sem közelítette az eddigi napoleoni seregek kvalitását. Pár hónap alatt még Napoleon sem tudott ujonczokból teljesértékű katonákat faragni. A besorozottakat 2—4 hétig a franciaországi kereteknél oktatták s miután az illetők «negy vak és két éles

¹ *Friederich* i. m. I. k. 61. l. Ebből le kell számítani körülbelül 20% szökevényt és alkalmatlant.

² A fegyverszünet végén 90,000 ember! *Friederich* I. k. 67. l.

lövést tettek» (!)¹ gyalogszerrel útba indították őket Németországba. A gyakorlás a században és a zászlóaljban a menet alatt történt oly módon, hogy a csapat délelőtt 5—6 órát menetelt, délután pedig 2—3 órát gyakorolt. A szállítmányokat fokozatosan egyesítették századokba, zászlóaljakra és ideiglenes ezredkebe. A beérkező erősítéseket megszemlélték és véglegesen beosztották.

Elképzelhető, hogy ez a kiképzés nem lehetett alapos és a részben csak 18—20 éves korukat elért katonákat rendkívül kifárasztotta és meg is tizedelte.

Különösen sok kívánni valót hagyott hátra a lovasság kiképzése, melynél ezenfelül nagy szükségét szenvedtek lovakban is.

A császár tapasztalt tisztjei a fegyverszünet alatt mindent megtettek ugyan, hogy e hiányokat megszüntessék, de fáradozásukat csak részben koronázta a siker, az idő, valamint a kellő számú és minőségű alantós tisztek és altisztek hiánya miatt.

A hiányos és rendetlen élelmezés terén nemcsak a marsallok nem tudtak rendet teremteni, hanem még maga a császár sem. Kárpótlásul ünnepségekkel, színi előadásokkal stb. igyekeztek a katonákat szórakoztatni²

A gyakran kelletlenül és elcsigázva bevonuló ujonczokban a harci kedv mihamar felébredt Napoleon személyének varázsa alatt; a régi dicsőséges hagyományok is emelték a csapatok lelkesedését.

III. Összehasonlítás.

Általában véve, mondhatjuk, hogy a hadseregek minősége egyforma volt: erős, jól kiképzett törzsek, de legnagyobb részt csekélyebb értékű új alakulások; nemzetiségükre nézve mindkettő egyaránt vegyes. Az ellenfelek számbeli ereje körülbelül egyforma.

Napoleon hátrányban volt a szövetségesekkel szemben annyiban, hogy sokkal nehezebben pótolhatta embereiben és anyagban beálló fogyatékait, mint pl. a hazájukban, illetőleg annak

¹ U. o. I. 67. l.

² U. o.

közvetlen közelében lévő osztrákok, magyarok és poroszok. A francia lovasság azonban határozottan rosszabb volt a szövetségesekénél. E hátrányokkal szemben Napoleon mégis több tekintetben fölényvel rendelkezett a szövetségesek felett. Vegyes elemekből összeállított serege egységes francia vezetés alatt s csak egy célért harczolt, míg a koalíciós haderő e tekintetben a szövetséges seregek jellegzetes hátrányait mutatta. Továbbá jobbak, gyakorlottabbak és fiatalabbak voltak a francia alvezérek. Végül pedig a szövetségesek sokfejű serege *Napoleonnal* állott szemben!

Az egységes fővezérlet kérdése a szövetségeseknél.

Általános irányelvek a szövetséges hadseregek számára.

Az 1813. évi őszi hadjáratban a német hadszíntéren a szövetségesek három sereget alakítottak: a fősereget Csehországban (részletesen lásd később), a sziléziai sereget poroszokból és oroszokból és az északi sereget poroszokból, oroszokból, svédkekből stb. Ez a három sereg megalakulása az előzmények és a viszonyok következménye volt; az egész haderőnek egyesítése *egy nagy seregbe* szóba sem került. Hasonlókép meg sem kísérelték ennek a három seregnek egységes vezetését. Megelégedtek azzal, hogy egységes irányelveket állapítottak meg a három hadsereg számára.

A szövetségesek megállapodásának alap gondolata az volt, hogy a kezdeményezést átengedik Napoleonnak s csak arra törekednek, hogy a császárt kifárasztják. A szövetséges seregek egyenkénti diadalokra törekedtek a velök szemben álló kisebb francia erők ellenében; Napoleonnal szemben a döntő mérkőzés előtt egyelőre ki akartak térni úgy, hogy ha Napoleon a szövetséges seregek egyikét megtámadja, a másik kettő Napoleon összeköttetési vonalaira tör s ezáltal közvetve támogatják a francia császár által megtámadott sereget.

Ez az eszme részben feltalálható a trachenbergi (oroszporosz) tervben is, de legjobban kifejezésre jut a Radetzky által kidolgozottban. Kétségtelen, hogy e nem éppen vakmerő terv megszületésénél, egyebek között, Napoleon hadvezéri tehetségé-

től való félelem is nagy szerepet játszott. Feltételezhetjük azonban azt is, hogy a nem eléggé szilárd alapokon nyugvó koalíció fenmaradását nem akarták kockára tenni valamely nagyobb szabású balsikerrel.

A szövetséges hadseregek legkényesebb pontját, a közös fővezérletet, sikerült tehát elkerülni, a mennyiben az egész német hadszíntér jött tekintetbe. Azonban a csehországi főseregnél, melyet fontosságára való tekintettel (lásd később) osztrák, porosz és orosz csapatokból állítottak össze, a közös fővezérlet nélkülözhetetlen volt. Ennek betöltése pedig nagy nehézségekbe ütközött, mert a közös fővezérnek nemcsak hadvezérnek, hanem elsőrendű diplomatának is kellett lennie, hogy megfelelhessen a százféle követelményeknek és hogy sikerrel betölthesse kényes és felelősségteljes állását.

Legegyszerűbb lett volna a fővezérletet a három nagy szövetséges állam egyik uralkodójára bízni. Ferencz császár azonban elvileg nem volt hajlandó a képességeinek meg nem felelő állást elvállalni. Frigyes Vilmos porosz király, bár több katonai hajlammal bírt, úgy szerénysége, mint a hatalmi viszonyok következtében nem jöhetett tekintetbe. A tevékeny és élénk Sándor czárról mindeddig nem derült ki, hogy vajjon szívesen tért-e ki a fővezéri állással járó nagy felelősség alól, vagy hogy csak nehezen mondott le arról a dicsőségről, melyet az akkori helyzet a szövetséges hadak fővezérének ígért. Katonai képességei is felülemelkedtek az átlagon, ha nem is ütötték meg a fővezérlethez szükséges mértéket. Tény, hogy a czár nem törekedett határozottan a fővezéri állásra.

A szövetséges hadak tábornokai között egy sem volt, kit hadvezéri tehetségei praedestináltak volna a fővezérségre.

Ezek után a közös fővezéri állásra nem igen jöhetett más számításba, mint osztrák tábornok. Ezt egyrészt Ausztria uralkodó politikai helyzete hozta magával, másrészt az osztrák és a magyar elem többsége a főserégben.

A választás Schwarzenberg herczegre esett s azt mondhatjuk, hogy az adott körülmények között nem találhattak alkalmasabb embert e kényes és sokoldalú állásra. Katonai képességei ugyan nem közelítették meg Napoleon tehetségeit, de hadi

tapasztalata és dicsőséges katonai pályafutása mindenesetre első sorban őt jelölte fővezérnek. Talán még nagyobb fontossággal bírt azonban Schwarzenberg államférfiúi képessége és egyforma szeretetreméltósága bárki iránt is minden alkalommal. Kétséges, hogy a szövetséges hadak fővezérének nehéz helyzetében, más, kevésbé tapintatos ember, hasonló sikerrel szerepelhetett volna-e? A fővezérnek nemcsak az idegen hadseregbeli tábornokok érzékenységére kellett minden alkalommal figyelemmel lennie, hanem a három uralkodó jelenléte által amúgy is feszélyezett helyzetében összhangzást kellett létesítenie a katonai érdekek és más százféle körülmények között. Schwarzenberg sikeresen megküzdött minden ilyenmű nehézséggel, a melyeket főleg a kissé impulzív, de a mellett nem elég határozott Sándor czár okozott.¹ Schwarzenberget e képességei még akkor is praedestinálták a fővezérségre, ha kevésbé jó katona lett volna is, mert ebbeli tulajdonságait elvégre a jó vezérkari főnök is pótolhatta. A jó vezérkari főnök pedig megvolt Radetzky személyében.

Radetzky kiváló katonai képességeit már akkor teljes mértékben elismerték. Nagy hadi tapasztalata és kimagasló jelleme mellett, kinevezése vezérkari főnökké a legjobb kilátásokkal biztatott.² Szerénysége és egyszerű fellépése azonban meggátolták teljes érvényesülését. Helyette, az ügy kárára, inkább a szász hadseregből átlépett Langenau tábornok, valamint Duka osztrák vezérőrnagy befolyása érvényesült.³ Ezek fellépésükkel jobban tudtak érvényt szerezni nézeteiknek, a melyek nagyrészt még a Napoleon előtti időből származó módszeres és meszterkelt hadviselés elveire emlékeztettek.

¹ Találón jellemzi a helyzetet Schwarzenberg aug. 20-áról Prisenből feleségéhez írt levele: „... A kotnyeleskedők tömege van körülöttem...» «Sándor czár nem akar mellőlem tágítani, de még ezt a nem csekély feladatot is türelemmel fogom viselni s komolyan üzöm foglalkozásomat, semmivel sem törődve, mintha egyedül lennék.» *J. F. Novák: Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau 1799—1816. Wien, 1913. 331. l.*

² *Friederich* i. m. I. k. 146—147. l.

³ U. o. 147—148. l.

A főserég és helyzetének jelentősége.¹

Már említettem, hogy az osztrák-magyar seregnek Csehországban való állása a bautzeni csata napjaiban már megtette hatását, a mennyiben veszélyeztetve a francia hadsereg oldalát és hátát, megállásra készítette Napoleont. A meddig Napoleon nem vonult vissza legalább is a Saale mögé,² addig ez a hatás mindig érezhető maradt.

A mint akkor nevezték, a «cseh bástyából»³ minden irányban lehetséges volt az előnyomulás: észak felé, az Elba bármelyik, avagy mind a két partján Napoleon ellen, — északkeletnek porosz Sziléziába, pl. az itt lévő orosz-porosz sereghez való csatlakozás céljából, — végül nyugatnak, a Majna vidéke felé, az itt alakuló francia erők vagy esetleg a bajorok ellen.

Az osztrákok szempontjából a csehországi felvonulás még azzal az előnnyel is bírt, hogy közvetlenül elállotta Napoleonnak szászországi állásából Bécs felé vezető útját.

A felsorolt előnyök tehát elegendők voltak arra, hogy a szövetségesek hadi erejük súlypontját ide helyezték. Ez tényleg meg is történt, a mennyiben a fegyverszünet vége felé körülbelül 120,000 orosz és porosz vált el a sziléziai hadseregtől, csatlakozott Csehországban az osztrák-magyar sereghez s Schwarzenberg parancsnoksága alá lépett.

A szövetségesek e tette azonban más okokból eredt, mint a fentemlített kedvező támadási viszonyokból.

Akkoriban alig volt talán egy ember is a szövetségesek között, ki biztosra ne vette volna, hogy Napoleon első sorban a csehországi hadseregre veti magát.⁴

Számos körülmény ezt mutatta valószínűnek. Nevezetesen, Napoleon eddig minden alkalommal első sorban Ausztriát sietett leverni.⁵ Ez megokolt volt⁶ s mindkét irányban döntő ered-

¹ *E. G. von Horstenau* i. m. 1. l.

² *Friederich* i. m. I. k. 125. l.

³ *E. G. von Horstenau* i. m. 2. l. és *Friederich* i. m. I. k. 93. l.

⁴ U. o. a 2. és 4., illetőleg a 76., 78. és 83. l.

⁵ *E. G. von Horstenau* i. m. 3. l.

⁶ U. o. 3. l. és *Friederich* i. m. 94. l.

ményre vezethetett a monarchia jelenlegi elsőrangú politikai és katonai fontosságánál fogva. A betörés Csehországba egy dunamenti és egy olaszországi támadással is egyesíthető lett volna. A háború, a teljesen kipusztított szövetséges Szászországból, a gazdag s e mellett ellenséges Csehországba jutott volna át. Végül pedig az osztrák hadsereg a «cseh bástyában» valóssággal gátat vetett Napoleon cselekvési szabadságának¹ s nagyon veszélyeztette Drezdát, melyre, mint hadműveleti támaszpontonra² és szövetségésének fővárosára, igen nagy súlyt fektetett Napoleon.³

Mindezen okok alapján szinte biztos volt, hogy Napoleon először is teljes erejével az osztrák seregre veti magát. E mellett szólott Wrede bajor hadtestének állása Münchennél és Augereau hadtestének gyülekezése Würzburgnál. Joggal az a gyanú támadhatott, hogy Napoleon két oldalról akar Csehországba betörni.⁴ Ebben az esetben pedig az osztrák haderő nem lett volna elég erős arra, hogy Napoleonnak ellentálljon. Ezért erősítették meg azt orosz és porosz csapatokkal,⁵ ezért lett ez a *főszereg*.

Hogy a támadás nem következett be, szinte zavarba hozta a szövetségéseket. Nem bocsájtkozhatom Napoleon hadi terveinek és cselekvésének részletes taglalásába és nem kereshetem annak okait, hogy miért nem támadta meg tényleg az osztrákokat,⁶ a mint azt pl. St. Cyr marsall tanácsolta,⁷ s miért fordult inkább egyidejűleg az északi és sziléziai sereg felé. Legvalószínűbb az, hogy nem tudta az orosz és porosz csapatoknak nagyarányú elvonulását Csehországba.⁸ Ellenségeinek főerőjét Sziléziában vélte s ezért fordult ez ellen.⁹

¹ *E. G. von Horstenau* i. m. 3. és 39. l.

² *W. Wlaschütz*: Bedeutung von Befestigungen in den Kriegen Napoleons. (Supplement zu den «Mitteilungen des k. u. k. Kriegsarchivs.») Wien, 1905. 259. és 260. l., valamint *E. G. von Horstenau* i. m. 42 l.

³ *E. G. von Horstenau* i. m. 3. és 42. l.

⁴ U. o. 3. l.

⁵ *Friederich* i. m. I. k. 84. és 87. l.

⁶ *Friederich* i. m. I. k. 102. l.

⁷ U. o. I. k. 133. l.

⁸ *E. G. von Horstenau* i. m. 40. l.

⁹ U. o. 38. l.

A főserég hadrendje.*

I. Osztrák és magyar csapatok.¹

A hadosztály száma	megjelölése parancsnoka	Dandár	Csapattest	Zászlóalj	Lovasszázad	Összesen a hadosztályban				Megjegyzés	
						zászlóalj	lovasszázad	ütég	ember		ágyú
<i>Jobb szárny: Schwarzenberg herceg tábornagy.²</i>											
1.	könyvi Lichtenstein Mórca lig. altb.	Gr. Hardegg	1. Vadászszászlóalj	1							
		Ignác vezérőrn.	2. Vadászszászlóalj	1							
			1. Császár-chevaulegerek		6						
		Scheithner	1. 7. Bródi határőrezred	1							
		Henrik br. vezérőrn.	7. Vadászszászlóalj	1							
			4. Vincent-chevaulegerek		6	4	12	2	5487	14	
1.	könyvi Gr. Bubna Ferdinánd altb.	Gr. Klebelsberg vezérőrn.	6. Vadászszászlóalj	1							
			Pétervárad határőrezr. 6. <i>Lichtenstein h. e.</i> ³	1		6					
		Gr. Neipperg Ádám vezérőrn. ⁴	5. Vadászszászlóalj	1							
			1. <i>Császár h. e.</i>		6				kb. (2100)		
			6. <i>Blankenstein h. e.</i>		6	3	18	2	4400	12	A drezdai csatában nem vett részt.
1.	sorhad Gr. Colloredo Maunsfeld altb.	Gr. Cniesa Ferencz vezérőrn.	25. <i>De Vaux gy. e.</i> ⁵	2							
			54. <i>Froon gy. e.</i>	2							
		Br. Abele Ferencz vezérőrn.	35. <i>Argenteau gy. e.</i>	2							
			42. <i>Erbach gy. e.</i>	2							
		Andrássy Dávid vezérőrn.	9. <i>Czartoryski gy. e.</i>	2							
			30. <i>De Ligne gy. e.</i>	3		(2)		3	(2185)	18	

* U. o. 342—368. 1. és *Friedrich* i. m. I. k. 563—574. 1. E két forrásmunka adatai nem egyeznek mindenütt teljesen; az eltéréseknél *E. G. von Horstenau* adatait használtam.

¹ A dült betűvel (számmal) jelölt csapattestek Magyarországból nyerték kiegészítésüket; a horvát csapatok nincsenek külön megjelölve. ² Eredetileg Hessen-Homburg örökös herceg volt a parancsnok, augusztus 22-én azonban Schwarzenberg vette át személyesen. ³ h. e. — huszárezred. ⁴ Éleinte a távollévő Bubna helyett a hadosztályt vezette. ⁵ gy. e. — gyalogezred.

A had- osztály	száma	megjelölése parancsnoka	Dandár	Csapattest	Zászlóalj	Lovasszázad	Összesen a hadosztályban					Megjegyzés
							zászlóalj	lovasszázad	üteg	ember	ágyú	
3.	sorhad	Gr. Civalart Károly altb.	Quosdano- vich Károly vezérőrn.	17. Reuss-Plauen gy. e. 21. Gyulai Albert gy. e.	2 2							
			Giffing Samu vezérőrn.	24. Strauch gy. e. 44. Bellegarde gy. e.	2 2							
			Reichlin- Meldegg br. vezérőrn.	37. Weidenfeld gy. e. 60. Gyulay Ignác gy. e.	2 2	(6) 12		3	(5135) 10856	18		
1.	tartalék	Chasteler János Ágost altb.	Lovag Koller Ferencz vezérőrn.	Gránátos zászlóalj; alakultak a következő gyalogezredek gránátos osztályvaiból:	30., 41., 58.	1						
					34., 37., 60.	1						
					15., 28., 47.	1						
					17., 18., 21.	1						
					9., 24., 44.	1						
					11., 25., 54.	1						
					35., 36., 42.	1	(1 $\frac{2}{3}$) 7		3	kb. (1200) 5639	12	
2.	tartalék	Lovag Bianchi Frigyes altb.	Fülöp Hessen- Homburg hg. vezérőrn.	2. Hiller gy. e. 33. Colloredo Hieronymus gy. e.	2 2							
			Máriássy A. vezérőrn.	19. Hessen-Homburg gy. e. 48. Simbschen gy. e.	2 2							
			Quallenberg Károly vezérőrn.	32. Eszterházy gy. e. 34. Davidovich gy. e.	2 2	12		3	10285	13		

¹ Habány vezette zlj. (32. és 39. ezredből)
a császári utcarádboz volt beszállítva.

A had- osztály	Dandár	Csapattest	Zászlóalj	Lovasszázad	Összesen a hadosztályban					Megjegyzés
					zászlóalj	lovasszázad	űteg	ember	ágyú	
<i>Bal szárny: Gr. Gyulay Ignác tábornagy.</i>										
3. tartalék (Gr. Creneville altb.)	Greth Károly vezérörn.	5. Varasdi határőrezred	1							
		6. Varasdszentgyörgyi h. ő. e.	1							
8. Gradiskai h. ő. e.		1								
12. Németbánsági h. ő. e.		1								
13. Oláh-illyr h. ő. e.		1								
	Huecht József vezérörn.	3. Rosenberg-chevaule- gersek	6							
		6. Klenau-chevaulegersek	6	5	12	1	7485	6		
2. sorhadi (Gr. Weissenwolf Miklós altb.)	Csollich Márton vezérörn.	1. Császár gy. e.	2							
		41. Kottulinsky gy. e.	3							
	Grimmer Antal vezérörn.	28. Frehlich gy. e.	2							
		36. Kolowrat gy. e.	2							
Herzogenberg Ágost br. vezérörn.	7. Würzburg gy. e.	2								
	8. Lajos fhg. gy. e.	2	13		3	11857	18			
4. Lichtenstein Alajos hg. altb.	Luzem Jakab ezredes	20. Kaunitz gy. e.	2							
		56. Colloredo Venczelgy. e.	2							
	Mecséry Károly br. vezérörn.	18. Reuss-Greiz gy. e.	2							
		47. Vogelsang gy. e.	2							
	Mumb Ferencz vezérörn.	11. Rainer fhg. gy. e.	2							
		16. Lusignan gy. e.	2	12		3	12620	18		

A had- osztály	Dandár	Csapattest	Zászlóalj	Lovasszázad	Összesen a hadosztályban				Megjegyzés
					zászlóalj	lovasszázad	üteg	ember	
száma	megjelölése	parancsnoka							
<i>Lovashadtest : Frigyes Hessen-Homburg hg. lov. tábornok.</i>									
1.	Gr. Nostiz altb.	Rothkirch	2. Ferencz fhg. vértés e.	4					
		Lipót br. vezérörn.	4. Ferdinand trónörökös vértés e.	4					
		Kroyher Károly vezérörn.	5. Sommariva vértés e. 8. Hohenzollern vértés e.	4 4					
2.	I o v a s Jedler br. altb.	Gr. Desfours Ferencz vezérörn.	1. Császár vértés e. 1. János fhg. drag. e.	4 4					
		Gr. Ragecourt Károly vezérörn.	4. Levenehr drag. e. 6. Riesch drag. e.	4 6					
3.	Schneller András altb.	Zechmeister Teophil br. vezérörn.	2. Hohenzollern-chevaule- gersek 3. O'Reilly-chevaulegersek	6 6					
		Gusztáv Hessen- Homburg vezérörn.	4. <i>Hessen-Homburg h. e.</i> 8. <i>Kienmayer h. e.</i>	6 6	(12)	(1299)	7899		
A fősereg tűzértartaléka.									
							18 4839		

száma	A hadosztály megjelölése parancsnoka	Dandár	Csapattest	Zászlóalj	Lovasszázad	Összesen a hadosztályban					Megjegyzés	
						zászlóalj	lovasszázad	itteg	ember	ágyú		
Különleges csapatok.												
			Hidászok	4							183	
			Utászok	1 $\frac{1}{2}$							1229	
			Egészségügyi csapat	1							532	
			Törzsgyalogság	1							266	
			Törzslovasság	—	2						237	
<i>Balszárnyhadtest: Gr. Klenau János, lov. tábornok.</i>												
•	könyvi Meskó József altb.	Lovag Paumgarten	12. Németbánáti h. ő. e.	1								
		Miksa vezérőrn.	13. Oláh-illyr h. ő. e. 16. Oláh h. ő. e.	1 1								
•		Szece	12. Palatinus h. e.	6								
		Ferdinánd vezérőrn.	58. Beaulieu gy. e. 3. Ferdinánd fhg. h. e.	3 6						(1426)		
					6	6	12	2			6643	
•	sorluadi Lovag Mayer Antal altb.	Gr. Haugwitz Jenő vezérőrn.	12. Lichtenstein Alajos gy. e. 22. Koburg gy. e.	3 2								
		Best Albrecht vezérőrn.	3. Károly fhg. gy. e. 49. Kerpen gy. e.	2 2								
		Czerwenka József vezérőrn.	61. Saint-Julien gy. e. 62. (?) gy. e.	2 2	(7)						(6028)	
						13		3			12255	18

A hadosztály	Dandár	Csapattest	Zászlóalj	Lovasszázal	Összesen a hadosztályban					Megjegyzés
					zászlóalj	lovasszázal	üteg	ember	ágyú	
száma	megjelölése	parancsnoka								
Höhenbr.-kärnten Lajos hg. altb.	Schäffer József vezérörn.	15. Zach gy. e.	2							
		57. Colloredo József gy. e.	2							
Höhenbr.-kärnten Lajos hg. altb.	Splényi Ferencz vezérörn.	29. Lindenau gy. e.	2							
		40. Würtemberg gy. e.	2	8	2	8383	12			
Mohr b. altb.	Kattalek Ferdinánd vezérörn.	3. Albert vértesezred	4							
		7. Lothringen vértés e.	4		8	1237				
Tüzértartalék.										
						7	1265			

Az osztrák-magyar csapatok összefoglalása.¹

Sereg	Seregrész	Gyalog hadosztály	Lovas hadosztály	Zászlóalj	Lovas-százal	Üteg	Ember	Ágyú
Főereg	Jobbszárny	5	—	(22 ^{2/3}) 48	(24) 12	14	(18720) 45934	108
	Balszárny	3	—	30	12	7	31962	56
	Lovashadtest	—	3	—	(12) 58	—	(1299) 7899	—
	Különlegesek	—	—	2 1/2	2	—	2447	—
	Tüzér tart.	—	—	—	—	18	4839	112
Kisnem hadteste	(tüzértartalékkal)	3	1	(7) 27	(12) 20	7	(7454) 29783	96
	—	2. könnyű ²	—	3	18	2	5292	12
Összesen		12	4	110 1/2 (292 2/3)	122 (48)	48	128156 (27473)	384

¹ A zárójelbe foglalt számok a magyar csapatok összegét mutatják.

² A drezdai esztában nem vett részt.

A mint látjuk, az osztrák seregtesteket nem osztották be hadtestekbe. Ezt, bizonyos határig, helyettesítette a *jobb- és balszárnyra* való felosztás. Eltekintve attól, hogy ez a beosztás nem volt állandó,¹ igen nehézkessé tette a szervezetet. Általában híján volt az egyszerűségnek és egyöntetűségnek. Ez egyrészt abban leli magyarázatát, hogy Károly főherceg 1809. évi újításait még nem hajtották végre egészen, másrészt pedig azokból a katonai kiváltságokból következett, melyeket pl. Magyarország, Tiról, a határőrvidékek stb. élveztek. A változó politikai és katonai helyzet, a meg nem állapodott viszonyok, a készülődés a több hadszíntéren való hadakozásra s a fokozatos mozgósítás következtében nemcsak hogy állandósítani nem lehetett a magasabb kötelékeket, hanem gyakori eset volt, hogy még az ezredek is szétszakították. Nevezetesen az ezredek 3. zászlóaljait vagy az anyaországokban hagyták vissza, vagy a később elért menetkészségük következtében, az olasz, vagy a duna menti hadszínterre küldötték. Gyakori, hogy az ezredek gránátos osztályai Olaszországba vonultak, míg az ezred maga Csehországba jutott; ennek megfordítottja is megesett.

A kivonuló létszám sem volt egyenlő. Még a hadműveletek megkezdésekor is sok oly kiegészítő szállítmány volt útban, melyeket a nagy sietve Csehországba vonuló ezredek nem várhattak már be mozgósítási állomásukon.²

A *magyar csapatokat* illetőleg megállapíthatjuk, hogy a jobb szárnynak majd a felét s a Klenau hadtestnek egynegyedét magyar ezredek alkották. A már 1812-ben szerepelt Bianchi hadosztály tisztán magyar ezredekből állott.

A 32. és 39. magyar gyalogezred gránátos századaiból alakított és Habinay János alezredes parancsnoksága alatt álló zászlóaljat érte az a kitüntetés, hogy az udvar főhadiszállásán teljesített testőrségi szolgálatot.

Feltűnő, hogy a lovasságnak aránylag kis része magyar és

¹ E. G. v. Horstenau i. m. 345. l.

² Pl. a 62. sz. magyar gyalogezredet részben kocsikon szállították. Lásd: W. Bichman: Geschichte des k. u. k. Infanterieregiments Nr. 62. 2. Auflage. Beszterce, 1909. 91. l.

hogy különösen kevés magyar huszárezred volt a lovas hadtest kötelékében. Ez az akkori harcászati felfogásban leli magyarázatát, a mely szerint a lovasságot első sorban harcoló fegyvernemek tekintették és az erőteljes lovasrohamok véghezvitelére alkalmasabbnak találták a nehéz lovasságot (vérteseket és dragonyosokat), mint a könnyű fegyverzetű huszárokat, ulánusokat és chevaulegerseket. Utóbbiakat inkább a portyázó hadviselésben, a határőrző, harácsoló stb. szolgálatban alkalmazták. Ez alkotta alapját annak, hogy a huszárezredeket a könnyű hadosztályok kötelékébe osztották be, a melyeket inkább nevezhetünk néhány gyalog zászlóaljjal megerősített lovas hadosztálynak, mint gyalog hadosztálynak.

A könnyű hadosztályok már a fegyverszünet vége felé a határokat őrizték.¹

II. Orosz-porosz csapatok.

Főparancsnok: Gróf Barclay de Tolly orosz gyalogs. tábornok.

a) *Orosz hadtest. Parancsnok: Gróf Wittgenstein lovas. tábornok.*

Hadtest	Hadosztály	Dandár	Hadtest tüzérség (ágyú)	Zászlóalj	Lovasszázad	Kozákezred	Ágyú	A hadtestben			Megjegyzés	
								zászlóalj	lovasszázad	kozákezred		Ágyú
1. gyalog. Górszakkőf. hg. altb.	5.	2		13	—	—	—				Lásd: <i>Friedrich</i> i. m. I. k. 568. l.	
	14.	2	36	8	—	—	—	21	—	—		36
2. gyalog. Württemberg hg. altb.	3.	3		12	—	—	—					
	4.	3	36	10	—	—	—	22	—	—		36
Lovas. Gr. Pahlen III. altb.	huszár	2	—	—	19	—	—					
	ulánus	—	—	—	16	—	—					
	—	—	20	—	—	4	—	—	35	4	20	
Összesen ~ ~ ~								43	35	4	92	Ehhez még egy utászszázad.

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 10. l.

b) *Porosz hadtest. Parancsnoka: Kleist altábornagy.*

	Gyalog- dandár	Lovas- dandár	Zászlóalj	Lovas- század	Ágyú	Megjegyzés
	9.	—	10 $\frac{1}{2}$	4	8	Mindegyik gyalogdandár egy sorhadi-, egy tartalék- és egy honvéd- (Landwehr) ezredből állt.
	10.	—	10	4	8	
	11.	—	10 $\frac{1}{2}$	4	8	
	12.	—	10	4	8	
Tartalék lovasság	—	1	—	12	—	Elhez még 2 utászszázad.
	—	1	—	8	—	
	—	1	—	8	—	
	—	tüzérség	—	—	16	
Tartalék tüzérség	—	—	—	—	64	
Összesen	4	3	41	44	112	

c) *Orosz-porosz gárda és tartalékcsoportok.**Parancsnok: Konstantin orosz nagyherceg.*

Hadtest	Hadosztály	Dandár	Zászlóalj	Lovasszázad	Kozákezred	Ágyú	Összesen			Megjegyzés
							zászlóalj	lovas- század	kozák- ezred	
3. gyalog. (gránátos) Zajewski altib.	1. gránátos	3	12	—	—	—	24	—	24	
	2. gránátos	3	12	—	—	—				
	tüzérség	—	—	—	—	24				
5. gyalog. (gárda) Yermoloff altib.	1. gárda	2	13	—	—	—	23	—	36	
	2. gárda	2	10	—	—	—				
	tüzérség	—	—	—	—	36				

Hadttest	Hadosztály	Dandár	Zászlóalj	Lovasszázad	Közakérezred	Ágyú	Összesen				Megjegyzés
							zászlóalj	lovasszázad	közakérezred	ágyú	
Tart. lovas. Galizin alb.	1. vértés	2	—	19	—	16					
	2. vértés	2	—	14	—	—					
	3. vértés	2	—	16	—	—					
	könnyű	—	—	18	1	—					
	könnyű	—	—	—	—	3	12	—	67	4	
Tart. tüzérs.	—	—	—	—	—	94	—	—	—	94	
Különlegések	—	—	3 ¹	—	7 ²	—	3	—	7	—	¹ Utászok.
Porosz gárde-csapatok	Gárda gyalog	—	6 $\frac{1}{2}$	—	—	8					² Mint törzscsapatok.
	Gárda lovas	—	8	—	—	8	6 $\frac{1}{2}$	8	—	16	

A mint az a fenti hadrendekből is kitűnik, összehasonlítá-súl felemlítjük, hogy úgy a porosz, mint az orosz csapatok hadtestekbe egyesítettek; a porosznál nincsenek hadosztályok, hanem a dandárokat közvetlenül egyesítették hadtestekbe.

A szervezés a porosznál volt a legegyszerűbb. Ez annak tulajdonítható, hogy a porosz hadsereget úgyszólván teljesen újonnan állították fel; ezért hasonlít is ez elvben leginkább a modern szervezethez.

Az orosz hadsereg ez időben éppen újjászervezés alatt állott, a mely még nem volt befejezve.

A főszereg összefoglalása.

Hadsereg		Zászló-	Lovassz-	Közak-	Ágyú	Ember
		alj	század	érezred		
Osztrák és magyar	—	110 $\frac{1}{2}$	122	—	384	128,156
Orosz	Wittgenstein hdt.	45	38	5	92	34,926
	gárda és tartalék	47	67	11	182	44,347
Porosz	Kleist hdt.	41 $\frac{1}{2}$	44	—	112	38,722
	Gárda	6 $\frac{1}{2}$	8	—	16	7,091
	Összesen	250 $\frac{1}{2}$	279	16	786	253,242

A drezdai csatában részt vett francia csapatok hadrendje.¹

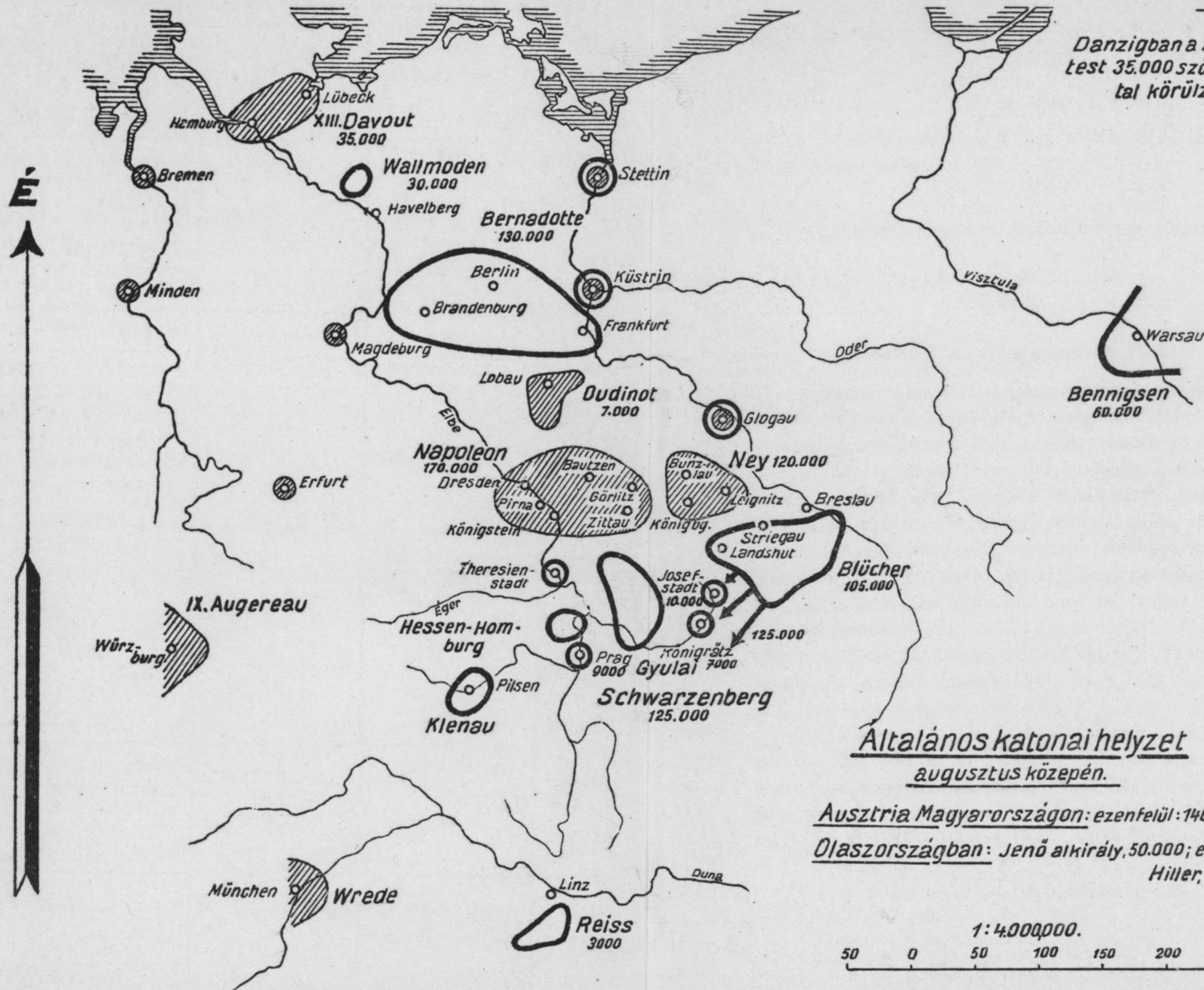
Hadtest	Hadosztály	Dandár	Zászlóalj	Lovasszázad	Ágyú	Összesen				Megjegyzés
						zászlóalj	lov. század	ágyú	ember ¹	
Császári gárda, Mortier tábornagy	régi gárda	2	10	—	6					¹ <i>Friederich</i> i. m. I. k. III. melléklete szerint (597. l.).
	1. (ifjú gárda)	3	14	—	18					
	2. (ifjú gárda)	3	14	—	18					
	3. (ifjú gárda)	3	12	—	18					
	4. (ifjú gárda)	3	12	—	18					
	lovas gárda	6	—	47	24					
	testőrség	—	—	12	—					
	tart. tüzérség	—	—	—	72	62	59	174	58,200	
I. Vandamme hadoszt. tkk.	23.	2	14	—	16					A drezdai csatában csak nyolcz zászlóalj és egy üteg vett részt. * Ebből 12 ágyú hadtesttüzérség.
	2.	2	14	—	12					
	1.	2	14	—	12					
	— (21 könnyű lovas)	—	—	4	24*	42	4	60	33,300	
II. Victor tábornagy	4.	2	16	—	12					¹ Az egyik dandár az I. hadtestnél volt beosztva. ² Aug. 22-én átpartolt az osztrákokhoz. ³ Fele hadtesttüzérség.
	5.	2 ¹	14	—	12					
	6.	2	13	—	12					
	— (22* könnyű lovas)	—	—	6	24 ³	43	6	60	25,150	

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 327—336. l.

Hadtest	Hadosztály	Dandár	Zászlóalj	Lovasszázad	Ágyú	Összesen				Megjegyzés
						zászlóalj	lov. század	ágyú	ember	
VI. Marmont tábornagy	20.	9	14 ¹	—	12	42	8	72	27,754	¹ 8 tengerész, 4 ideigl. és 2 könnyű zlj. ² Kilencz tengerész, egy spanyol, négy könnyű zászlóalj. ³ Felerészben ideiglenes zászlóalj. ⁴ A csata napján ki volt különítve. ⁵ 30 ágyú hadtesttüzérség.
	21.	2	14 ²	—	12					
	23.	2	14 ³	—	12					
	—	25 ⁴ (könnyű lovas)	—	8	36 ⁵					
XIV. St. Cyr tábornagy	42. ¹	2	14	—	12	51 ³	12 ⁴	72	26,150	¹ Ki volt különítve. ² Hadtesttüzérség. ³ Kb. fele ideigl. ⁴ Négy olasz.
	43.	2	13	—	12					
	44.	2	12	—	12					
	45.	2	12	—	12					
	—	10 (könnyű lovas)	—	12	24 ²					
I. lovas, Lafour-Maubourg hadoszt.-tábornok	1. (könnyű)	3	—	22	—	—	85	36	16,500	¹ Egy dandár szász. ² Négy század olasz. ³ Egy-egy üteg szász és olasz.
	3. (könnyű)	3	—	20	—					
	1. (nehéz)	3 ¹	—	22	—					
	3. (nehéz)	2	—	21 ²	—					
	—	tart. tüzérség	—	—	36 ³					
I. lovas: I. Heritier* hadoszt.-tábornok	6. (nehéz)	2	—	5	—	—	20	6	3,000	* <i>Friederich</i> i. m. I. k. 600. l.
	5. (nehéz)	2	—	7	—					
	9. (könnyű)	2	—	8	6					
Összesen						240	186	480	210,000	Magában a drezdai csatában körülbelül 34,000-rel kevesebb.

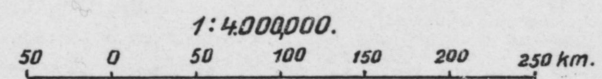
1.sz.vázlat.

Danzigban a X.Francia had-
test 35.000 szövetséges ál-
tal körülfárva.

Altalános katonai helyzet
augusztus közepén.

Ausztria Magyarországon: ezenfelül: 140.000 ember.
Olaszországban: Jenő alkirály, 50.000; ellene:
Hiller, 36.000.

Általános helyzet 1813 augusztus 11-én a fegyverszünet lejártával.

Haditervek.

A közép-európai aug. 11-iki általános katonai helyzetet az 1. sz. vázlat mutatja.¹

I. Haditervek a szövetséges főszeregnél.

A) *A főszereg felvonulása a cseh Érczhegység délkeleti lábánál.*

Elhatározás az előnyomulásra Szászországba.

A főszereg megalakításának tárgyalásakor megemlítettem már a szövetségesek hadviselésének alap gondolatát:² a három szövetséges sereg bevárja Napoleonnak támadását; a megtámadott csoport kitér a döntő csata elől, ellenben a meg nem támadott másik két hadsereg Napoleon oldalába és hátába tör, a mi által arra kényszerítik, hogy velök szálljon szembe s az első csoport ellen kezdett hadműveleteivel felhagyjon. Ha erre azután Napoleon az előbbi kettő egyikét támadná meg, akkor ez tér ki s a másik meg nem támadott kettő működik a francziák oldala, háta és összeköttetési vonalai ellen. Ezt az eljárást óhajtották a szövetségesek ismételni mindaddig, míg Napoleon serege kifáradt és annyira meggyengül, hogy egy együttes támadás által végleges vereséget szenved.

Ezt a tervet — a mely hosszas tanácskozások³ eredménye volt — első sorban a tétlenség jellemzi, a melylyel a kezdeményezést Napoleonnak engedték át. Legjobban megnyilatkozik ez a főszeregnél, a melynek megtámadtatását szinte biztosra vették.⁴ Ennek magatartására nézve tehát Napoleon támadása volt

¹ E. G. v. Horstenau i. m. 1. melléklete nyomán.

² Lásd a 91. oldalt.

³ *Friedrich* i. m. I. k.

⁴ Lásd a 91—92. oldalt.

az irányadó, vagyis, hogy miként védekezzék a megtámadtatással szemben.¹

Az 1. sz. vázlatból kitűnik, hogy a Csehországban felvonult hadak legnagyobb része az Elbe jobb partján állott. Ennek a csoportosításnak kettős célja volt;² egyrészt a Sziléziában álló francia erők hátába, Zittau ellen intézendő támadás látszatát akarta kelteni, — másrészt fedezni akarta, a fegyverszünet alatt Sziléziából Csehországba vonuló orosz-porosz csapatok oldalmenetét.³ Az oldalmenet végrehajtása után azonban a fősereget az Elbe nyugati partjára, Laun-Budin vidékére⁴ óhajtották vezetni, mivel Napoleon támadását itt, a cseh Érczhegységen át várták.

Igazolták e feltevést a kémek ama hirei is, hogy Napoleon serege Lipszénél áll,⁵ vagyis hogy a legközelebbi hadi események az Elbe nyugati partján várhatók.

A fősereg eltolása az Elbe balpartjára augusztus 11. és 12-én rendeltetett el. 17-én a hadsereg legnagyobb része az Eger folyó mentén összpontosítva volt. Az Elbe jobb partján, Gabel vidékén, csak a két könnyű hadosztály maradt, melyet később a Pahlen vezette orosz hadtestnek kellett megerősítenie.⁶

B) *A melniki haditanács augusztus 17-én.*

Minden hadműveleti elhatározás leglényegesebb tényezői közé sorolnak: az ellenségről szerzett hírek. Mindinkább érvényesül ez az általános tétel akkor, ha a magunk elhatározása az ellenség magatartásán fordul meg. Tudjuk, hogy a szövetséges seregek Napoleonnak engedték át a kezdeményezést.

¹ Ez okból Csehországban erődítéseket létesítettek, helyreállították s kiegészítették a meglévőket; a várak erős védőséget kaptak. *E. G. v. Horstenau* i. m. 13. l.

² *Friederich* i. m. I. k. 137—138. l. és *E. G. v. Horstenau* i. m. 9—10. l.

³ Lásd a 91. oldalt.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 16. l.

⁵ U. o. 16—17. l.

⁶ U. o. 17—18. l.

A hírszolgálat mindkét részen gyenge lábon állott. A fegyverszünet alatt a hadvezérek kizárólag a kémek híreire támaszkodtak, a melyek igen csekély s a mellett gyakran hamis eredményekre vezettek.¹ Láttuk azt is, hogy a szövetségesek még a francia főszereg hollétéről is tévedésben voltak.² Napoleon előtt legnagyobb részt titokban maradt a 120,000 főnyi orosz és porosz csapatok eltolása Sziléziából Csehországba. Az akkori idők haditervei és emlékiratai még azt is bizonyítják, hogy a hadviselő felek egymás erőviszonyait teljesen hamisan ítélték meg.³

Az egymásról szerzett hírek minősége még az ellenségeskedések megkezdésével sem javult lényegesen. Ennek oka abban rejlett, hogy a felderítés jelenkori eszközeit és módzatait nemcsak hogy akkor, hanem még sokkal később sem ismerték.

Az ellenség felőli hiányos értesültség sok mindent magyaráz e hadjáratban, a mit az ellenség helyzetének pontosabb ismerete mellett különben nem helyeselhetnénk.

Mindezekből természetesen az következett, hogy a Napoleonról beérkező hírek változásával a szövetségesek elhatározása is módosult. Így történt ez aug. 15. után a főszeregnél is, a mikor t. i. hírek alapján leginkább arra lehetett következtetni, hogy Napoleon a szövetségesek északi serege ellen fordul.⁴ Ennélfogva és alkalmazkodva a megegyezéshez, a főszeregnek Napoleon hátába és összeköttetési vonalaira kellett törnie. Hosszas tanácskozások következményeként⁵ elhatározták, hogy a főszereg aug. 20-án délelőttig az Érczhegység délkeleti lábánál felvonul, é. p.⁶ Wittgenstein Teplitznél, Kleist Brüxnél, az osztrák-magyar csapatok jobbszárnya Komotaunál, a balszárny Kaaden-nél, Klenau pedig Karlsbadtól keletre; 20-án délután a hadsereg teljesen megközelíti a határt s 21-én betör Szászországba,

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 15. l.

² Lásd a 106. oldalt.

³ *E. G. v. Horstenau* i. m. 29. l. és *Friederich* i. m. I. k. 72—89. l.

⁴ Ez persze csak részben volt igaz. *E. G. v. Horstenau* i. m. 25. l.

⁵ U. o. 27—34. l. és II. mell., valamint *Friederich* i. m. I. k. 153—159. l.

⁶ *E. G. v. Horstenau* i. m. 32. l.

irányt vévén Lipcsének.¹ Az ellenség² első ellenállását Freibergnél vagy Chemnitznél várták. Ennek megfelelőleg az Érczhegységen át több oszlopban előnyomuló sereg első esetben Mittelsaida és Marienbergnél, utóbbi esetben pedig Marienbergnél egyesült volna. Mindkét esetben a jobb oszlopnak (Wittgenstein) Pirna ellen tüntetnie kellett.

Ezen elhatározás végrehajtása közben beérkező újabb hírek azonban ingadozást szültek és némi eltérést eredményeztek. A francziák támadása Neipperg hadosztálya ellen³ ismét azt a gyanút keltették, hogy Napoleon a Lausitzból Prága felé akar előnyomulni. Különösen Sándor czár volt e nézetben, míg Schwarzenberg csupán tüntetésnek tartotta a francziák e megjelenését Friedlandnál, Rumburngnál és Gabelnél.⁴ Ennek ellenére Neipperg támogatására a 2. orosz gránátos hadosztályt a melniki Elbehidak megszállására rendelték,⁵ mert az előnyomuló Blüchernél levő Pahlen hadtestének beérkezésére nem számíthattak biztosan.⁶

Minthogy ezek folytán megdőlt az a föltevés, hogy Napoleon Berlinnek vette útját, képtelenség volt a főseregnek előnyomulása Lipcse felé. Schwarzenberg már aug. 20-án kifejezésre is juttatja ezt feleségéhez írott egyik levelében, mondván: «valószínűleg felkanyarodunk az Elbe felé».⁷

Egy napi halasztást szenvedett a betörés Szászországba, a pihenés nélkül menetelő csapatok kimerültsége miatt is.⁸

Aug. 19-én Wrannánál a három szövetséges uralkodó díszszemlét (!) tartott 65,000 gyalogos és 7000 lovas felett, a mi

¹ A Radetzky által javasolt ezen irányt erősen támadták és védtek. *Friederich* i. m. I. k. 159–161. l. és *E. G. v. Horstenau* i. m. 31–32. l.

² Vagyis az Elbe védelmére visszamaradt francziák.

³ *E. G. v. Horstenau* i. m. 64–69. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 163. l.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 70. és 75. l.

⁵ *Friederich* i. m. I. k. 163. l., valamint *E. G. v. Horstenau* i. m. 76. l.

⁶ *E. G. v. Horstenau* i. m. 75. l.

⁷ U. o. 73. l.

⁸ U. o. 71. l. és *Friederich* i. m. I. k. 162. l.

természetesen meglehetősen soká tartott.¹ Bianchi magyar hadosztálya pl. reggel 3 órától délután 2 óráig talpon volt,² más csapatok pedig egész éjjel meneteltek, csakhogy a szemle után elérjék éjjelezési állomásaikat.³ A csapatok jutalmul bort kaptak.⁴ Csakis ez után tudták meg a csapatok a hadüzenetet,⁵ Schwarzenberg pedig a következő kiáltványt intézte hozzájuk:⁶

«Nagy napra virradtunk! Derék harczosok! A haza számít reátok!»

«Valahányszor hívó szavának engedelmeskedtetek, mindig méltónak mutatkoztatok bizalmára.»

«Hiábavaló volt császárunk minden fáradozása, hogy helyreállítsa Európában a régóta nélkülözött békét és szilárd alapon megerősítse a monarchia nyugalját és jólétét, a mely szomszédaink nyugaljától és jólététől elválaszthatatlan.»

«Sem a türelem, sem a békítő javaslatok, sem a többi hadviselő hatalom bizalomteljes odaadása a császár tanácsai és rendszabályai iránt, semmi sem volt képes a francia kormányt mérséklésre és méltányosságra bírni.»

«Ama napon, a melyen Ausztria nyíltan védelmére kelt a jognak és a rendnek, kötelezettséget is vállalt, hogy harcoljon e legbecsesebb javainkért.»

«Nem egyedül szállunk síkra. Egy sorban állunk mindazzal, a mit hatalomban és nagyságban Európa békéje és nyugalma hatalmas ellenfelével szembeállíthat.»

«Ausztria, Orosz-, Porosz-, Svéd- és Spanyolország, valamint Anglia, mind egyesült erővel, közös célra törekszik: szilárd alapon nyugvó, tartós békére, az államok erejének méltányos felosztására és függetlenségére.»

«Nem Franciaország ellen száll síkra ez a nagy szövetség,

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 64. l.

² Friedrich Freiherr von Bianchi stb. már i. m. 134. l.

³ *E. G. v. Horstenau* i. m. 68. l.

⁴ *F. Ebhardt* Geschichte des k. k. 33. Infanterie-Regiment stb. Ung. Weisskirchen, 1888. 561. l.

⁵ *E. G. v. Horstenau* i. m. 68. l.

⁶ *F. Ebhardt* i. m. 561–562. l.

hanem a Franciaország határain kívül álló francia fensőség ellen.»

«Spanyol- és Oroszország megmutatta, hogy mire képes a népek ereje és kitartása; hogy mire képes ennyi állam egyesült ereje, azt majd az 1813. év mutatja meg.»

«Az ily szent háborúban, még jobban mint valaha, kell megőriznünk ama erényeket, melyekkel hadseregünk nem egy korábbi hadjáratban és háborúban tündökölt. Feltétlenül szolgálatra készen áldozzunk fel mindent az uralkodóért és a hazáért; tünjünk ki: állhatatosságunkkal a jó és rossz napokban, a hátrajárással és kitartással a csatatéren, a mérsékléssel és a kimélettel a védtelenek iránt.»

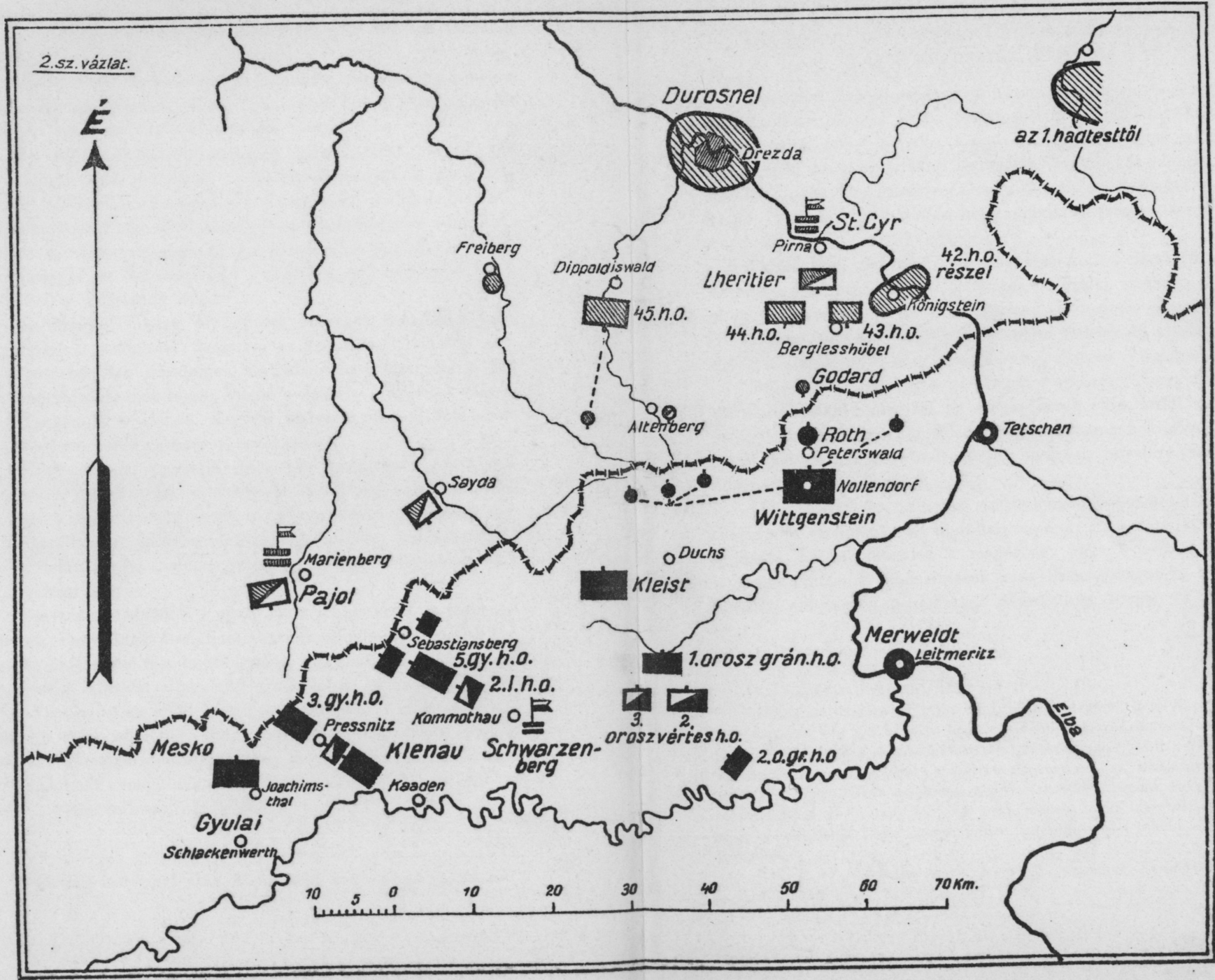
«Bajtársak! Veletek oly éveket éltem át, a miket a haza szolgálatának szenteltem; ismerem és becülöm közületek azokat a bátrakat, kik dicsőséges csatákban harcoltak és a kik ezek nyomába akarnak lépni; bizom bennetek! Közületek választott ki engem a fejedelem. Kegye a hadsereg élére állított, eróm az ő bizalma, mely egyesül a tiétekkel.»

«Hogy miként szolgálja mindenki az egészet, azt a számára előírt hatáskör szabja meg, de egyesítsen valamennyiünket, tegyen egyenlővé és emeljen fel bennünket ugyanazon magasztos célhoz az az elhatározás, hogy minden rendeltetésben minden tekintetben, minden válságos órában a legjobbat és a legnagyobbat tegyük.»

«Császáruk köztünk marad, mert reánk bizta a legbecsebbeket: nemzetünk becsületét, hazánk védelmét, utódaink biztonságát és jólétét. Gondoljátok meg, hogy az igaz ügyet el nem hagyó Isten előtt, atyailag érző uralkodótok, hálás polgártársaitok és Európa színe előtt indultok a harcba, s hogy a hosszú szenvedés után mindenki dicső tetteket és maradandó boldogságot vár tőletek. Gondoljátok meg, hogy győznötök kell, ha e várakozásoknak meg akartok felelni; küzdjete, miként az Ausztria harcosaihoz illik és győzni fogtok!»

*

A főserg helyzetét aug. 21-én este a 2. számú vázlat mutatja.

II. Napoleon haditervei, elhatározása és rendszabályai augusztus 20-áig.

Napoleon Szászországban a három szövetséges seregszert között állott (lásd az 1. sz. vázlatot) s helyzetét elég kedvezőnek tartotta, mivel remélte, hogy ellenségeinek hibái alkalmat adnak neki azok egyenkénti leverésére.¹ Szándékát azonban szokásához híven nem passzív, hanem támadólag óhajtotta véghezvinni. Csak az volt a kérdés, hogy melyik szövetséges sereg ellen forduljon?

Valamennyi támadási iránynak meg volt a maga jó oldala és baja a fennforgó katonai, politikai, földrajzi, személyi s egyéb okok következtében.² De mindegyiknél egyformán fennállott az a baj, hogy a míg az egyik szövetséges hadsereget megtámadja, addig a másik kettő a hátába és összeköttetése vonalaira törhet.

Végre arra határozta el magát Napoleon,³ hogy Oudinot marsallt 70,000 emberrel az északi sereg ellen küldi, ő maga pedig Bauzen és Görlitz között egyesíti seregének zömét és a másik két szövetséges hadsereggel szemben egyelőre várakozó álláspontra helyezkedik.⁴

Hogy Napoleon pedig az említett hadműveleteket «központi állásból» eredményesen végrehajthassa, az Elbe vonalát kihasználhassa, hátát biztosítsa s magát egy időre összeköttetéseitől is függetlenítse, a hadszínteret, azaz Szászországot és az Elbe vonalát, mesterileg berendezte,⁵ Magdeburg, Torgau és Witten-

¹ *Friederich* i. m. I. k. 101. l.

² U. o. 102—107. l.

³ *Friederich* i. m. 107., 111—114. l.

⁴ *E. G. v. Horsteneu* i. m. 38. l. pl. azt olvassuk, hogy Napoleonnak már eleve az volt a szándéka, hogy egyidejűleg a sziléziai sereget is megtámadja, melyet ő a szövetségesek főerejének gondolt (lásd a 92. oldalt). *Friederich* (i. m. I. k. 189. l.) szerint ellenben ez az elhatározása csak akkor jött létre, mikor megtudta, hogy az osztrák seregnek Drezda elleni előnyomulása 4—5 napi időt ad neki, a mely alatt leverheti Blüchert. Napoleonnak aug. 13-án marsalljaihoz intézett levelei inkább az utóbbit igazolják.

⁵ *E. G. v. Horsteneu* i. m. 4—43. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 107—110. l.

berg várait erős védőrséggel látta el, Hamburgot és Drezdát megerősítette. Legutóbbira különösen nagy figyelemmel volt, mint fontos hadműveleti pontra és szövetségese fővárosára. Mivel azonban a csak futólagosan megerősített Dreza nagy védőrsége ellenére sem birt a kellő ellentálló erővel, Napoleon állandó védelmére szorult s így nemhogy elősegítette, hanem inkább hátráltatta mozgási szabadságát.¹

Dreztától délre Königstein és Lilienstein erődítményei között új hidat is veretett Napoleon s ehhez csatlakozva új oszlopútat építtetett. A hid azért birt különösen nagy fontossággal, mert ezen át, Dreza elkerülésével, a legrövidebb irányban, Teplitz felé nyomulhatott elő Napoleon, egy esetleg Drezdát körülzáró ellenséges sereg hátába.²

Csehország határhegységeinek átjáróival szemben tábori erődítmények épültek. Hatalmas mennyiségű élelmikészleteket halmoztatott fel. Ezenkívül egészségügyi berendezéseket létesített és térképeket készített.

Végül számos szemrevételezése révén egészen otthonosan érezte magát Szászországban.³

Napoleonnak azonban nem igen sikerült áttekinteni ellenségei helyzetét, holott magatartását ezúttal igazán ellenfeleinek mozdulatai befolyásolták.

Aug. 18-án arról értesült, hogy 40,000 orosz Sziléziából Csehországba vonult. Ennek megörült s az ez által meggyöngült Blücherre akarta magát vetni.⁴ Hogy ezalatt Csehország ellen biztosítva legyen, elhatározta, hogy megszállja Csehország határterületeit: Gabel környékét, ezenfelül Littaunál — a mely irányból az osztrák-magyar sereg támadását várta — kiválasztott állásban 40,000 embert készenlétbe helyezett.⁵ Ámde csakhamar

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 42. l. és Supplement zu den «Mitteilungen des k. u. k. Kriegsarchivs» W. Wlaschütz: Bedeutung von Befestigungen in der Kriegsführung Napoleons. Bearbeitet nach der «Correspondance de Napoleon I.» 259. l.

² *E. G. v. Horstenau* i. m. 43. l. és *Friederich* i. m. I. k. 111. l.

³ *E. G. v. Horstenau* i. m. 43. l. és *Friederich* i. m. I. k. 109. l.

⁴ *Friederich* i. m. I. k. 183—184. l.

⁵ U. o. 184. l.

ismét kétségbevonta az orosz csapatoknak fentemlített eltolását¹ s hogy a helyzetet tisztázza, aug. 18-án elhatározta, hogy betör Csehországba.

Ennek következtében az előnyomuló francziák Rumburnál összeütköztek Neipperg hadosztályának részeivel, a mely alkalommal megerősítést nyert az oroszok oldalmenetéről szóló hir. Ekkor Napoleon arra gondolt, hogy Csehországba tör és megtámadja az oroszokat még oldalmenetük alatt.² Aug. 19-én személyesen kíséri Poniatovszky hadtestét, a mely Friedlandnál visszavetette Neipperg hadosztályának részeit (2. huszárezred és két vadászszázlój). Csakis ekkor állapíthatta meg Napoleon Schwarzenberg seregének az Elbe balpartjára vonulását s arról is meggyőződött, hogy a csatlakozó oroszokat sem érheti el.

Ebből azt következteti azután, hogy egyrészt immár czéltalan a betörése Csehországba, másrészt, hogy ha Schwarzenberg az Elbének bármely partján is nyomulna előre Drezda ellen, 4—5 nap előtt nem érhet oda.

Ha már most Drezda 60,000 főnyi francia védőőrsége is pár napig tartja magát, akkor ő (t. i. Napoleon) a merészen támadó Blücherrel leszámolhat és tartalékaival még idejében Drezdához siethet Schwarzenberg visszaverése végett.

Augusztus 20-án tehát Blücher³ megtámadására határozta el magát! Oldalának biztosítására, Gabel-Zittau irányában, Viktor tábornagy és Vandamme tábornok parancsnoksága alatt visszahagyott 80,000 embert, Drezda védelmére pedig St. Cyr tábornagyot rendelte ki a XIX. és az 5. lovashadtest (Lhéritier hadoszt. tbnk.) részeivel (összesen kb. 23,000 ember).⁴ E csoportok egymást támogatni kötelesek voltak. Aug. 20-iki helyzetüket a 2. sz. vázlat mutatja.

A XIV. hadtestre nézve meg kell jegyeznem, hogy ez majdnem csupán újonczokból, újonnan alakított csapatokból állott. A vezérlő St. Cyr marsall tehát jogos aggodalommal várta a jövendő eseményeket.⁵

DORMÁNDY GÉZA
vezérkari testületi százados.

¹ U. o. 185. l. és *E. G. v. Horstenau* i. m. 54. l.

² U. o. 187. l. és *E. G. v. Horstenau* i. m. 57. l.

³ *Friederich* i. m. l. k. 189—190. l.

⁴ U. o. 190—191. l. és *E. G. v. Horstenau*: i. m. 57. és 68. l.

⁵ *E. G. v. Horstenau* i. m. 59—63. l.